

يادونه او درمندونه

د کتاب نوم — يادونه او درمندونه

لومړی چاپ

د کتاب موضوع — شعر .

د کتاب ليکونکی — سليمان لايق

د کتاب خپرنډوی — دافغانستان ددموکراتيک جمهوريت داطلاعاتو او کلتور

وزارت .
Ketabton.com

د کتاب د چاپ شمېر — پنځه زره ټوکه .

د کتاب د چاپ نېټه — ۱۳۵۷ هجري لمريز کال د چنگاښ مياشت

د کتاب د چاپ ذمه وار — غلام حضرت همکار .

د چاپ ځای — دولتي مطبعه . کابل — افغانستان

د گوندي رهبريادداشت

ملگري سلیمان لایق زمون د هیواد یو پیاوړی او معاصر شاعر دی. دده یوه برخه شعرونه د زیار ایستونکو طبقو او اقشارو له گټو څخه دفاع کوي او دهغو منافع تمثیلوي. په دې کتاب یادونه او درمندونه کې هم یوه برخه داسي اشعار شته چې هغه په ټولنه کې د طبقاتي تضادونو د څرگندولو په نسبت ویل شوي دي.

هیله ده چې دا کتاب زمون د زلمي نسل پر ذهنیتونو په زړه پورې اثر وښندي او دنورو زلمو شاعرانو او لیکوالو د پاره به یو ښه مثال شي.

په درناوي نور محمد تره کی

د دلو ۲۵ - ۱۳۵۶

دا اطلاعاتو او کلتور دوزیر یادداشت

دافغانستان ددمو کراتیک جمهوري حکومت دا اطلاعاتو او کلتور دوزارت لپاره دډېرې خوښې ځای دی چې خپلو کړېدلو او رېرېدلو او له مترقي فرهنگ څخه لري ساتل شوو او محرومو خلکو ته، یو نوی اثر، وړاندې کوي.

دثور پرتمین انقلاب، لکه هماغسې چې دژوندانه په نورو برخو کې دژورو او بنسټونو او تحولاتو سریزه پیل کړې ده، زمونږ دخلکو دنوي او مترقي فرهنگ او هنر دا ایجاد په عظیم کار یې هم لاس پورې کړی دی. او دا کار البته دا فغانستان دخلکو دلرغوني فرهنگ دمیراثونو او درنو دودونو له ساتنې سره په متناسب ډول سرته رسوي.

زمونږ هیواد چې په بېلابېلو ادبي اعصارو کې ددري او پښتو شعر ډېر ځلانده ټاټوبی او مرکز پاته شوی و، له بده مرغه په راوروسته کلو کې دملي ضد، ولسي ضد او فرهنگي ضد حکومتو د تسلط په وجې، شعر او ادبیاتو په زحمت سره نیم ژواندې او مړ اوې سلگۍ پکې وهلې. دشعر ډیوه ټپه وه، ادبیاتو یوه منحطه او ارتجاعی بڼه غوره کړې وه، دتیا تر او تمثیلی هنر په نغري کې یواځې ایرې پاتې وې، او په کلي ډول سره د هنر او فرهنگ فضا یوه مسموونکې اوزهرجنه فضا وه.

ویاړو چې دافغانستان دثور ستر انقلاب ددغه هیواد هنر پالونکو بچیانو ته دا موقع په لاس ورکړه چې هر ډول ناروا سانسور او غیر عادلانه بندیز له مطبوعاتو څخه لري کړي او ټولو هغو وطنپالونکو او صدیقو لیکوالو او شاعرانو ته دا آزاد فرصت په لاس ورکړي چې خپل خوځنده او انقلابي آثار، که نظم وي که نثر، دخپلو زیار ایستونکو خلکو په خدمت کې وړاندې کړي، هغه آثار چې وطنپرستانه او مترقي محتوی لري.

دا اطلاعاتو وزارت تر و سه و سه هڅه کوي چې زمونږ خلکو ته ددغسې آثارو په زیاته اندازه وړاندې کولو سره هغه تنده لري کړي چې دوی بالا جبار دپرديو غولونکو او لار ورکوونکو ادبیاتو له لارې کښېنوله.

دادی حاضر کتاب چې دثور دانقلاب په سباوون کې تاسو ته وړاندي کېږي دهيواد دمبارز او انقلابي بچي ، پېژندل شوي شاعر او ليکوال،ملگري سليمان لايق اثر دی چې هغه دغه دزړه کترې داستبداد په بدو شرايطو کې خوندي ساتلې او خپلو زيار ايستونکو خلکوته چې دهغوی لپاره يې ژوند کړی،مبارزه يې کړيده او خپل ژوند او هستي يې ورته وقف کړېده، وړاندي کوي.

دلایق د «يادونه او درمندونه» اساسي محتوی په دوو عناصرو کې خلاصه کېږي: خلک او وطن.هغه خلک چې دتاريخ ريښتيني ايجاد گران او جوړوونکي دي او هغه وطن چې دهمدغو زيار ايستونکو ايجاد گرانو کور او ټاټوبي او دمنډو سيمه بلله کېږي. او څومره ښکلی دی هغه شعر چې دټولو شعرونو خالق او جوړوونکی پکې ستايل کېږي او لمانځل کېږي.

دااطلاعاتو او کلتور وزارت وياري او هيله لري چې دغسي مترقي او پر محتوی آثار په زياته پيمانه خپاره کړي او په دې توگه د وطن دريښتینو زمنو او لوڼو،دانقلابي ليکوالو،شاعرانو او هنرمندانو،حق وراډا کاندي او دملي او مترقي فرهنگ یوه شتمنه پانگه منځته راولي .هغه پانگه چې راتلونکې نسلونه دمبارزې، وطنپالنې،خلکو ته دخدمت او ديوې پر مختللي ټولني دايجاد په لار کې ترېنه الهام واخلي او دلارې رانه مشالونه يې وي .

دااطلاعاتو او کلتور وزير

بارق شفيعي

لايق او دده شعر

سليمان لايق دشاعر په توگه دافغانستان دملي شورا داومي دورې دنهضت خخه زېرېدلی شاعر دی. دې نهضت دده دشعر لومړنيو سپرغيوته لمن وو هله او ده ته يې لاره خلاصه کړه چې دسترو پښتو ژبو شاعرانو په کتار کې ودرېږي.

ده په دې دوران کې چې لا ډېر زلمی و، دوطن دفاع ته ور ودانگل، داستبداد، بې عدالتي او داستعمار له پاته شونو سره يې مبارزه پيل کړه اوله ليریک شعر خخه يې مبارز شعر ته مخ ور واړاوه. دسياسي اختناق او بنديز له کبله ده نشو کولای چې خپل شعرونه دډله ايزې مفاهمې دوسيلو له لارې خپاره کړي، نو به يې هغه دانقلابي روښانفکرانو په مرکو کې لوستل او دهغوی په ذريعه به نقلېدل او عامېدل.

دی ۱۳۳۶ هجري لمريز کال په شاوخوا کې، دکارگر دطبقي دنړۍ ليد تر نفوذ او جاذبې لاندي راغی.

د۱۳۳۸ هجري لمريز کال په حدودو کې لايق داصولي کينو روښانفکرانو په محفلونو کې يو پېژندل شوی اوفعال شاعر او ليکوال و.

په ۱۳۴۳ کال کې لايق دافغانستان دخلک دمواکراتيک گوند مؤسسې کانگرې ته چې ددې گوند دمشر ملگري تره کي په کور کې راغونډه شوې وه، داستاخي په حيث لار او دده په قول دوباره تولد شو:

کله چې له گونده دکانگرې انتخابي شومه
وزېرېدم بيا او تولد انقلابي شوم—
نور دمحتسب په کوخه نه ځمه او نه ځمه
لارم له جوماته او سپېڅلی شرابي شوم—
(سپېدې دلایق ناخپور شوی اثر)

دلایق شعر زما په نظر دوه مرحلې لري:

يوه مخکې تر ۱۳۳۸ کاله.

بله وروسته تر ۱۳۳۸ کاله.

په لومړۍ مرحله کې شاعر لا دخپل تفکر او شعر په احساسې مرحله کې دی. دهغه شعر یو تېره پرېکړونې او روښانه لوری نلري او له خپلچاندې سره مخامخ دی:

چېرې یوسم دارسوا او ناقـــــرار زړه
دآرزوپه لمبو سوی گرفتـــــرار زړه
زړه مې غواړي چې له زړه سره همراز شي
خدایه وښیې دې زړه ته یو ییـــــدار زړه
(چونغر)

په دغې مرحلې کې شاعر په نیم راڼه مزله روان دی او نه پوهېږي چې چیرې لار شي او څه وکړي، خو وروسته تر ۱۳۴۳ څخه د شاعر د سیاسي او هنري واقعي بلوغ زمانه رارسېږي، په دغې مرحلې کې شاعر خپله لیکه موندلې ده، ژوند او هستي ته په ډېره روښانه سترګه گوري، هیلا شې ورته ابهام نلري، د طبقاتي مبارزې سره کرښه یې مخ ته ځلېږي او د همدغې مبارزې له معیارونو سره سم یې خپل ژوند او هنر عیار کړی دی. له بلې خوا وروسته تر دغې مرحلې ده چې دلایق شعر لادپوخوا لي خوا ته ځي او دده د شعر خصوصیت وروسته تر دې مرحلې دادی چې خپل خلف نسل په ځان پسې را کاري او په ځوانو شاعرانو باندې ژوره اغېزه کوي. دده سبک، دده الفاظ او دده د شعر مضمون د ورپسې نسل په شعر کې له ورايه ځان ښيي. زیاتره زلمي شاعران دده شعر او شخصیت ته احترام لري او ددوی زیات شمېر یې ځان دده شاگردان بولي. دلایق د ژوند په ټوله موده کې داسې شپه نده راغلې چې دی له حاکمه محافظو سره سوله وکړي، هغوی وستایي او یا حتي سوله ايزي لارې چارې ور سره غوره کړي. دی تل منتقد، جمال ستایونکی او مبارز پاته شوی او پرله پسې یې خپل شعر ته پر انقلابي لاره وده او تکامل ور کړی دی. له همدې کبله ده چې په ډاډه سره ویلای شو یو ځلمی او با مسئولیته نسل چې نن یې قلم په لاس کې دی، که وغواړي یا ونه غواړي دلایق دادبي مکتب پیرو دی، دهغه په لیکه روان دی او دهغه په سبک شعر وایي. که چېرې ددې لنډې سریزې حوصله تنگه نه وای نو مابه گن شمېر نمونې

دلته وړاندې کړي وای .

وروسته ترپورته مرحلې چې مور. یاده کړه دلایق دشعر لیک او لاره څرگنده ده او له همدې کبله ده چې وایي:

«اې زما ملگرو دجنگو
زمور. دسرو سرکشو بیرغو
اې راوینښوونکو دزنگو
زمور. دخوارو خلکو دننگو...
... نشته بله هیله بې له جنگه
نشته بله لاره بې له ننگه»

(یادونه او درمندونه) او یا:

توره وباسه له تېکي ، چې ریښتونی یې باور شي
ستا په نننۍ او په مېرانه ، ستا په توره اې پښتونه
هره لاره ورته نیسه ، هره تیره ورته څاره
هر گودر ورته گرداب که ، هره ورځ ورته کلونه
باندي وېې شلوه خېټې ، ترېنه وېې باسه سترگي
پې وروېې څپه ژامي ، پې ورمات یې که غاښونه
(یادونه او درمندونه)

تر هغو چې زه ملگری لایق دیوه مشر او دیوه ملگري په توگه پېرڼم ، دوه څپرې
لري: انقلابي لایق او شاعر لایق او تر هغو چې زه لایق دیوه ملگري او استاد په دود پېرڼم ، هم
لایق دی او هم شاعر .

انقلابي لایق تل دخپلو خلکو په خوا کې ، دکارگرانو ، بزگرانو او زیار ایستونکو په
سنگر کې دیوه وفادار او زړور لار ښوونکي په توگه پاته شوی دی ، هغه دافغانستان
دکارگرې طبقې دگوند دغږیتوب شرف او ویاړ دگوند دتأسیس له شېبې نه بیا تر اوسه

پوري لرلی او دادی دا نېکمرغي ورپه برخه ده چې پنځلس کاله يې پرته له څه ضعف او سستی او پرته له ستومانۍ نه د گوند ټول او امر منلي او له خپلو خلکو سره يې اوره په اوره د استبداد، ارتجاع او استثمار او هر ډول ستم سره مبارزه کړې ده او اوس دنوي پرتمين افغانستان د جوړښت لپاره د افغانستان د خلق د دموکراتيک گوند د مرکزي کمېټې، د افغانستان د جمهوري دولت د انقلابي شورا او دوزيرانو د شورا د غړي په حيث په کار لگيادی.

لايق ديوه انقلابي ملگري په صفت په اصولي برخه کې يو بې گذشته او کلک او کله هم ځير. ملگری دی چې دخلکو د گټو په برخه کې په ځان هم نه رحمېږي.

هغه دانسان ټول غرور، ټول شرف، ټول کرامت او عزت ديوه ولس په غرور، ديوه ولس په شرف او ديوه ولس په کرامت او عزت کې ويني او تل يې ديوه انقلابي ملگري په توگه له هر ډول ځان ځاني او خودخواهي او انساني هوا او هوس سره مبارزه کړې ده. پخپله يې جگه شمله نده وهلې خود ولس او زيار ايستونکو خلکو شمله يې تل لوره او وياړلې ساتلې ده او تل يې له ځانه انقلابي تواضع ښوولې ده. او همد اوجه ده چې دهغه انقلابي او هنري شخصيت د بهرنيو شاعرانو او اديبانو او په خارج کې د پښتو ژبې زده کوونکو پام ځان ته وراړولی دی. او دادی دهغه شعر د هيواد له پولو څخه پورې وتلی او په يو شمېر هيوادونو کې لوستل کېږي، خپرل کېږي او تر کره کتنې لاندې نيول کېږي چې دا پخپله زموږ د شاعرانو، زموږ دخلکو او فرهنگي ټولنو لپاره د وياړ او افتخار وړ خبره ده.

خو شاعر لايق بيا د ډېرو رقيقو احساساتو خاوند پاتي شوی دی، هغه د ژوند ډېرو تابلوگانو او رومانونو ژړولی دی. تر هغو چې زه خبر يم داختر مړی يې په دې دليل له ستوني نده تېره شوې چې په زرهاوو زيار ايستونکي ماشومان په هماغې شېبې نهر نهور او وږي گرزېدل او ده دا وس نه درلود چې ټولو ته ډوډی ور کړي.

زه بيا بيا ددې شاهد پا ته شوی يم چې کله د وطن له يوه گوټ نه يو رنځور ملگری راوستل شوی نو لايق يې سخت ځورولی او له خپلو ټولو مشغولاوو سره سره يې درنځور ملگري پوښتنه کړېې ده.

دشاعرانو زړونه ډېر پراخ دي او دا بيخي رښتيا ده. دلایق زړه دخلکو دمینې کور دی. دلایق په هر شعر کې له خلکو سره، له ډېرو ساده خلکو سره، له کارگرانو، بزگرانو، له شپنو او زیار ایستونکو سره مینه خپې وهي. له ماشومانو سره مینه دشاعر یو ځلانده او غوره خصوصیت دی. هیڅ ما شوم له هغه سره دنابلدی او بیگانگی احساس نکوي.

لایق دکارگرانو شاعر دی، دلایق په شعر کې ددغې دوران جوړوونکې طبقې دآزادۍ اودهغې له خوا دتاریخي رسالت دسرته رسولو ډېر پیغامونه شته. لایق دبزگرانو شاعر دی، دوطن ددښتو او کروندو په ښکلا هغه سړی پوهېږي چې دلایق په شعر کې ددغه ژوندي او ددښتو دخاوند بزگر ستاینه او لمانځنه ولولي.

لایق دخوارو او په کلونو کلونو لاهاندو اوسرگردانه کوچیانو پردیسانو شاعر دی، دهغو کوچیانو چې پېړۍ پېړۍ دهغوی کلې بار دي او له یوې سیمې نه بلې سیمې ته په سفر لگيادي.

اولایق ښځه ستایي نه یواځې یې پدې ستایي چې دخلقته یوه باکماله او ظریفه تحفه ده بلکې پدې یې ستایي چې هغه مورده، هغه دبشري نسلونو روزونکې او پالونکې ده، هغه ده چې نړۍ ته ستر او جاوداني شخصیتونه وړاندي کوي. له ښځې سره دزړه خواله کوي اودهغې دمظلومیت پیغام دټولو انسانانو غورونو ته رسوي:

مه مې خندوه نارینه نه یم دخندا

زه یوه نارهم دغمونو دنیا

او:

زه دژوند جوهر دعشق ډېوه دانسان مورومه

تا کومه نانز که دشيطان دمشغو لا

زه دانسان موریمه درنه یمه آزاده یم

دا دبندگی زولني لري کړه له ما

(۹۸ مخ - دښځې ژباړه)

اوهم:

« عشق يې دانسان دژوندانه د بقا لاره
غېر يې مدرسه دنواغو د فکرونو
بنځه يوه نغمه ده د عشقونو د خوبونو
ايستي ده فطرت د ژوندانه له ربابونو »
(۵۹- مخ، بنځه)

لايق دهر شاعر په شان په بنکلا باندې مين دى خو هغه هېڅکله له بنکلا نه په
ځانگړي ډول دخوند اخیستلو هڅه نکوي، هغه بنکلا د ټولو لپاره، دخپل ولس لپاره،
دخپلو خلکو لپاره پرته له تبعيض او امتياز نه غواړي.

دلایق په شعر کې هر څه بنکلي دي، لمر بنکلی، د بنټه بنکلي، سين بنکلی، گل
بنکلی، بوټی بنکلی، شگه بنکلي، څوځ بنکلی، بېديا بنکلي، چمن بنکلی او بالاخره
«چونغر» بنکلی او تردې ټولو پورته د زيار ايستونکې انسان تصوير بنکلی.

او دادی اوس لایق دثور دپرتمین ژغورنده او ستر انقلاب تر بري وروسته د «يادونو او
درمندونو» بنکلي گېډی برابره کړې او خپلو زيار ايستونکو خلکو او قهرمانو ملگرو ته يې
وړاندې کوي. هغه گېډی چې پکې هر څه شته، « دژپرو شپو » له ياده نيولې بيا دثور
ترسرو او انقلابي ورځو پورې.

زه لایق ته ديوه شاگرد او يو کشر ملگري په توگه چې نه يواځي د سياست په ډگر کې
ورسره يم يلکې د فرهنگي کار په جبهه کې به هم دهغه په خوا کې ولاړ يم، د «يادونو او
درمندونو» مبارکي وایم

او هيله من يم چې زمونږ دغه انقلابي شاعر په خپلو پياوړو ادبياتو او اشعارو کې دثور د
پرتمین انقلاب نه نشته کېدونکی او بنټون او دهغه دنتائجو د سپرېدلو گلانو يادگارونه
راتلونکو نسلونو ته ولېږدوي او هيله لرم چې د شعر دغه ستره مجموعه وکولی شي د انقلاب
په راتلونکو برياليتوبونو کې خپل ستر او عظيم رسالت سرته ورسوي.

وياړم چې دا مجموعه وروسته دثور تر پرتمین انقلابه چې دافغانستان دخلق د
دموکراتيک گوند په لار بنوونه او دخلکو دوسله وال پوځ په وسيله او زمونږ د گوند دستر

مشر نور محمد تره کي په امر سرته رسېدلی دی ، خپرېږي او دا اطلاعاتو او کلتور دوزارت لپاره دافتخار ځای دی چې دوطن دیوه زېور او با احساسه انقلابي شاعر حق وروسته ترډېرو کلو څه ناڅه وراډا کوي.

- غورېدلي دې وي زمونږ دنوي شعر سره گلان.

- او تېره دې وي دلایق دشعر ځلانده توره!

امین افغان پور

کابل-۱۳۵۷ر۵ر۵

راتلونکو ته

ډېر وگړي به زماله مرگه وروسته
زما په شعر باندې وايي ايرادونه
بنايي عيني په دې پوه شي چې په خوله مې
ظالمانو لگولي وو مهرونه
که هر خوفلك ناوړې په ما وکړې
ما ج □ کړي دي دخلکو آوازونه
ما آسمان د آزادۍ ته لار ايستله
خوخوني بنکاري مې مات کړل وزرونه
هره خوا چې درنا پته تمه لارم
خواه شوي وو ډيوو لاندې دامونه
لاس مې ج □ که د دردمن دسر ساتوته
که هر خويې راخپلي وو لاسونه
هر آواز مې د مظلوم دسر سپر شو
هر يو بيت مې د محروم د زړگي خونه
زما هلو کي به لافخر کړي په گور کي
ومي نه ليکل د سپيو صفتونه
د حرمان په لمبو وسوم خوتپت نشوم
ومي نکړل مغورانو ته عذرونه
چې زاړه کي اسير شوي ووله عجزه
ما کړل مات هغه د عرف خنځيرونه
نوی روح مې د پښتو شعر ته ورکه
په گلونو کي مې ونغښتل اورونونه

تر کلو کلو به خپږي زما له شعره
د شهيدو تکلونو فریا دونه
خو چې ژبه د پښتو يي زه به يم —
هېر به نکړي پښتانه زما لالونه

کابل — ۱۳۴۱ ر ۱۵

وطن ته

بيا په ماراغلي چپا وونو دغه دغو مـونـو
راکه نوی دمه ای زما بنکلی وطنه
وینه مې قربان شه ستا لپاره درنگونو
سترگې گلان شه ستا دتروپه لمنه
ستا په محبت کې ملا و نیوم پسه کـفـر
گوري زما لپاره په هر گام کې دار او ونه
نور که له تاغوري جنتونه دعیشونو
زه به ستا لپاره سره دوزخ ته شم دننه
ته که بې حاصل یې که جاهل یې که کاهل یې
ستا خپره که خواره، که سپره ده، که پمنه
ماته دجهان تر ټولو بنو بنایسته تـه
خو غ دې راته بنکاري رنگینه تر هر سمنه
ما کې که شه دې ستاله فیضه را کې شته دي
ای پروردگاره زما دروح زما خبنتنه
زه دې دتوفان په یرغلونو کې رالوی کـم
عشق کې دې پاخه کړل زما زړه او زماینه
زما له هر آواز سره پښې دامیر رېـرـدي
خکه چې ما جـ□ که دا آواز ستا په بلنه
ته زما عیگر یې زما زړه یې زما عشق یې
زه دتا آواز، دتافرمان، دتامننه

کابل - ۱۳۵۱ ر ۵۱۸

خلکو ته

راتېر پري د زندان له ديوا لونه و
د زمان د قافلې نوي جوس ورس
هر آواز د آزادي چې رارسېد بزي
زما په ستونې کې قوي شي يو په لوس
دون همت په يوه گوله باندې تسليم شي
مرد به نشي په گولي له عايه پس
بې له تبغه بله لار ورسره نشي
چې نه کور در ته پرېږدي او نه جوس
گوره گوره چې گروان يې خوشي نکړې
خودې مټې، خودې لاس وي، خودې وس
ددې تور زندان قلفونه رېزم رېزم کړه
نامردي ده قبله وول ددې قفس
په مردۍ او آزادي باندې يې تېر کړه
خه که ژوندې يوه شپېه وي يا نفس
سره يو شئ درواري شم خور و خلکو
د سيلاب مخې ته نه درېږي خوس
په وطن چې خپل وطن به خلاصوم
خلکو نلرم په زړه کې بل هوس

کابل، گذرگاه - ۱۳۴۳ ر ۳۱

د خودی یون

داله موزه سره څه کوي گردون
داملگری دپیتانو دغه دونه
له غروره مې سر کوز نشو فلک ته
خومره لوړ دی داز ما دخودی یون
دا افسوس دی چې خپل ورور را سره نه ځي
دا جاهل، په ځان ناپوه، دغه جبون
کنې ما به دا تاریخ و اړول
په تقدیر به مې وهلی و شېخون
که آسمان هر خو خپېرې په مخ را کړې
تسلیم نشو داز ما زلمی جنون
یوزمان به ددې خلکو په سوک مات شي
هغه سر چې جا □ آسمان ته و پرون

کابل - ۱۳۴۳ ر ۳۲

دپسرلي آواز

بياله غرونو رارسېري يو آواز
خوځوي په مړاوو بنو کې پرواز
دنسيم مطرب په زپرو پاڼو لوبي
گرزوي په وچولښتو کې شهباز
خامخا به بيا په گلو بهار راشي
بلبلان به شي چمن کې هم آواز

دنجونو مینه

یار به مې پخلاشي زړه وایي گواهي
کله پاته کېږي په سپین مخکې سیا هي
چا ویلي دا چې بنایسته لوټوي زړونه
کله روا شوې پر بننتو ته تباهي
پرې مې بده ملازه دتسپو او نفلو نه یمه
عشق په لېونتوب را باندي وایي گواهي
یار را اچولې په لاسو کې تورې څنې
زه یم دخوبانو لاس تړلی سپاهي
ژوند یوه قافله ده دغمونو، د دردونو
یمه دغمونو په ټالونو کې راهي
لامبم هر ه شپه دخپلو او بنکو په تالاب کې
لېر مه کاروان دفریا دونو پگا هي
جار به جنتونه پالنگونه کرم دحورو
یار که چېرې را کړي پخپل غېږ کې پناهي
نه ځي له لایقه عشق دنجونو په توبو
نه ځي له زنگي نه په زمزم کې سپاهي

کابل-۱۲۴۱۲ ر ۱۳۴۲

تاسي که یو نشئ ای خورو ورو زلمیانو
هېڅکله به نشي څوک آزاد او نه آباد
یو شئ سره یو شئ چې وطن نشي برباد
زموږ نفاق وسله دد بنمنانو د بري ده

ساقی ته

ساقی ماته سره اورونه را دچنبـلو
 هسی اور چي لېونیو سره بنـایي
 په مستی کې رانه حزم دسر واخله
 ستا دشونډو له گرمی نه قرباني شم
 خومره خومره چې سوځېم نه مېرېم
 له ځیگره مې دوینو فوارې ځـي

څه دسولو څه دځان رسوا کولو
 توفیق را کړي دگرېوان دڅیرو لو
 مجال را کړه دخپل ځان فدا کولو
 ستاله اوره، ستاله شوره ستاله سولو
 څه قدرت لرم دځان رسوا کولو
 چې مشغول یم دوطن په یادولو

کابل ۶ر۴ر۳۳۱۳

دا وطن به بنکلی شي

داتیاره به ټوله شي له غرونو نه رڼا بـه شي
 دا آسمان به پاک شي له وریځونه پخلا بـه شي
 دا دخولیوانو او خوگانو دو حشت شپه بـه شي
 تېره شي له سترگو په یوه رپ کې الونیا به شي
 دا دسویو چیغو دتیري او دستم سیمـه شي
 مېنه دوروری، او آزادی، او دصفا بـه شي
 دا وطن به بنکلی شي، سمسور به شي، آباد به شي
 پټ به په گلونو شي، بنایست ددې دنیا به شي

کابل

آزاد پرواز

گرزم لېوني غونډې رغونه لټومـــــــــــــــــه
خپو دجانان ته خو گلونه لټومـــــــــــــــــه
اوبنکې مې له سرگو په گرېوان دا خوشي نه ځي
غارې د دلبر ته ا مېلونه لټومـــــــــــــــــه
زه د بنايسه وو د جلوي پروا گير نه يـــــــــــــــــم
دې بېدرده زړه ته خو دردونه لټومـــــــــــــــــه
وايي په دې سيمه د کاروان اورونـــــــــــــــــه بل وو
زه يې په ابرو کې ا ثرونه لټومـــــــــــــــــه
زه انقلابي يمه ريباره يارته وايـــــــــــــــــه
ستا په نظرو کې گردشونه لټومـــــــــــــــــه
مادزمر و غږ و په دې غرو کې اور پـــــــــــــــــدلی
گرزم په هغو پسې او غرونه لټومـــــــــــــــــه
چېرې هغه ورځ چې به آسمان له غوسې تور شي
يوه آزاد پرواز ته توفانونه لټومـــــــــــــــــه

کابل-۱۳۴۲ر۴ر۴

ګونډا شوي فریادونه

دمرو ورته افغانانو په رگو کې
اوس يې نشته بې له مرگه په ابرو کې

خه ګونډا شوي د پېړيو ارمانونه
چې په هو به يې دننډا رغلي تاوده وو

انسانې چيغه

که هر خو زما خواني ده سره شوې
 په لاسو کې مې کېږي شور و فغان کېږي
 په توفان مې وېروي او نه پوهېږي
 خوله به پټه هر گز نکړم که حلال شم
 ماله مرگه ويروي او خندا را شي
 دی زاړه بر جونه غواړي په ماتم کېږي
 له ماهيله د زړو حوصلو مه کړي

زه لا اوس هم لېونی او ارمني يم
 د خه خامو ځنځيرونو زنداني يم
 چې زه منځکې له توفانه توفاني يم
 زه دخلکو يوه چيغه انساني يم
 چې خه وېره به کوم چې قرباني يم
 زه يوه نښه د بر جو دویراني يم
 زه خپو په سراخيستی سيلاني يم

کابل - ۱۳۴۴۷۱۶

دمبارزې سر

کوز نشو ظالم ته په هېڅ توگه زما سر
 هر خومره که گرم په وهو شو ستمگر
 زه په جڼ آخور کې دچانه خورمه وربشي
 نه دچا خر کېږم دبارونو نه کچر
 زه که دچا خر شمه پښتو به شرمنده شي
 نارې به راتو کېږي په سپين مخ باندې هنر

کابل

بيار اژوندي شوی په وطن کې استبداد
 پورته کېږي زلميانو شور دخلکو ديووالي

بيا چاره سره شوې ده په وينو دجلاد
 جگه کېږي نارو په غرورغو کې دجهاد

زمور وطن به آزاد شي

هر آواز چې پورته زما له خولې شو په مستي کې
خوله را باندي ماته محتسب کړه په وهلو
دا د حق آواز دی چې نه مري نه غلی کېږي
کړي دې زاهدان تکل د خان دشرمولو
نه غي له رندانو شور دميني په توبو
غلي مستي نشوه په منصور کې له وژلو
سم شو پرون بيا دشور بازار ملا په کليو
سترې شوله خوله مې دلا حول په ويلو
دا دانگريز سپی به له دې خلکو نه تم نشي
خو چې يې يو غاښ وي لا په خوله کې دچيرلو
مادی درولی په غيرت پرچم دخلکو
زړه مې دی نيولی هر لړم ته دچيچلو
باد دآزادی به دپرچم وزرونه خلاص کړي
خلک به ژوندي شي دهغه په رپيدلو
خور به شي هيبت زمور دچيغو په وطن کې
مات به غنغیرونه شي له مټو او خنگلو
دا وطن به بنکلی شي، آزاد به شي، آباد به شي
خلاص به سي دشيخ او دشيطان له خورولو

کابل-۱۳۱۳ر ۱۳۵۱

داغز يو لار

نه وزي له خولې نه مې بې ساهه ترانه
شرم دساقې دى بې شرابو پيمانه
زه په دې تيارې كې يوې رڼا ته منتظر وم
اوس به ياران وگوري مستي دديوانه
لار ديار دوصل په گلانو پټه نه ده
اخلي په اغزو كې ازموينه زمانه
جار شمه، قربان شم سره يو شى خورو خلكو
نه دى په وجود كې هيا يو غړى بيگانه
نشته ځان ځاني كې مصلحت دلامبوزنو
سپل دحوادثو هسي غواړي بهانه

كابل

زما انتخاب

ماله دې نړۍ نه انتخاب كه عشق دبنكلو
شرم دى بلبل ته چې مين نه وي په گلو
زه په هر ذره كې دجانان تجلي وينم
ځكه يو شان ځير يم سپين او تور ته په كتلو
دادژوندون دروى هسي نه دى چې گونگى شي
بوخت دى زاهد دخپل آبرو په خر خولو

دخلکو غیرت

نه به شي له تڼې داستبداده سره سم
نه غیرت دخلکو، نه زمالپونی غم
سر خو هغه سروی چې پې وار د تیرو نه وی
زړه خو هغه زړه وی چې وریت شوی وی په غم
مور به دغه خپله دنیاګي بله دنیا کړو
مات به شي دې لوبه کې سرو نه دستم
هیڅکله دخلکو د بنمنان تم کوی نشي
نه جادو د شیخ نه گوزارونه درستم
زه دهغې خاوري ند ر شوی قرباني یم
یوه خوایې آمودی بله پوله یې جېلم
نه ځي افغانان له نامحرم سره په لاره
رزم او بزم نشي دمحرم او نامحرم

کابل ۱۳۵۱ ر ۲ ر ۱۳

دلمر جونگره

اې دوړانګولورې داتیاره لاره رڼا کړه
اې د سپېدو خورې دغه توره شپه سبا کړه
زما په سره وینه کې داور گرمي خوره کړه
ماته ننه زړه کې یوه دلمر جونگره را کړه

دڅڼو جال

په چمن کې چې دې پړق دڅندا خور شي
زما د زړه په کور کې گډه هیلو شور شي
چې دمخ ته څومره گورم څومره سوځم
ما بد مرغ ته دې دوصل او به اور شي
په یوه موسکا دې عقل رانه یو ووړ
خدا زده څه به لا په ما بېچاره نور شي
لېوني په ځنځیرو کې فریادي شي
چې په منځ باندي دې جال دڅڼو خپور شي

کابل ۱۳۴۴ ر ۳۵

نوی یون

تاریخ څه دی؟ یو آواز دی
ازمويي ز مور غوړونو نه
چ کوي ز مور جامونو نه
تشوي ز مور عقلونو نه
ته یوه خپله نغمه سر کړه
اې ددغه زمان یونو نه
اې ددغه وخت ماللي
اې ددې مهال مجنونو نه
اې زمریه، اې پښتونو نه

کابل ۱۳۴۴ ر ۱۲۷

د زمان څرخ

څرخي د زمان گرزې احمقان ورته اړم دي
دانا ورسره ځغلي، هر قدم کې په مخ لوېږي
يو باسي د زمان په توفانو کې د ژوند لاره
بل سپور دده په خټه په پټو سترگو پي تېرېږي
دنيا توره تياره ده د تيارو کسا نولاس کې
ډېوې يې هغه څوک دي چې سوځېږي ويلي کېږي
هر باغ فتنه دعقل، هر چمن آفت د فکر
هر څپه د سنبل حلقه د دام ده چه غوړېږي
هر شرنگه، هره نغمه، هره سندر، هره لوبه
ځگروي دي او سپلي دي يا سلگي دي چې خورېږي
برېښنا يې غاښ چېچني د غمونو د باران دي
باران يې د غم او ښکې دي په ژوند باندې اورېږي
د غرب ښکلي گلان يې د مشرق په وينورنگه دي
د شرق ساده بلبل يې بويوي ترېنه تاوېږي
پېړۍ لکه بېړۍ چې درنه شوي يې بې حده
زموږ د ژوند له مال سره مجهول پلو خوځېږي
کېږه وږه روانه ده، موجونه يې وردانگي
بې درده مانوگان نه پي پروا کړي نه وېرېږي
اې عقله له مغرور انسان نه وکړه دا پوښتنه
دا ستا کاره مزلونه عاقبت چېرې رسېږي؟

داميد زرينې وړانگي

تورې وړبځي كوره كوره پلنې پلنې
ترې وتلې دلمر ژپړې ژپړې ستنې
د بهار دزړه لوگي كې ماته برېښي
دامېد زرينې وړانگې سرې بخونې
آسماني برېښنا به و خاندي بېد يا ته
كه هر خو دورېځو سترگې دي ژړنې
لمر به خور شي د شپنو په تيار و تالو
په گلونو به شي پتې لوڅې ونې
اغزن غرونه، وچ لاشونه، سپرې دښتې
سم جنت به شي له خو كو تر لمنې
نااميد بزگر به و خاندي بېواكه
ناخاپي به ټولې پولې شي چكنې
خو په ډېر افسوس به بولي ځوانې پېغلې
زما دژوند ترخې سندرې دا غمجنې

كابل ۱۵ رر ۱۳۴۱

د ژوند قصه

ژوند دهڅو درز مونو يوه قصه ده
د مرديو نامرديو په غوغا كې
گوره گوره چې فرصت درنه لار نشي
تش دخبې او دخوتې په سو دا كې

زمان تښتي

ما نه هسي بېوفا گلر خان تښتي
چې له زړه دمحتضر نه ارمان تښتي
گوره هومره افتاده او زبون نشې
چې له لاسه دې اختيار دخپل خان تښتي
دآسمان په مټ کې توان دوو نه و
د برېښنا خنجر ته گوره عريان تښتي
ته لا کومې زمانې ته منتظر يې
زه يې وينم ورځې خوځي زمان تښتي
خو چې ته دا ليمځي کوڅو او باسي
زماله زړه دفر يادونو توفان تښتي
په اسره به مطلوب در نشي په گو تو
ورپسې شه چې راغلي امکان تښتي
څوک به يوه او بنکه په ما او تا توی نکړي
خلک لار وهي په بیره جهان تښتي
تر گوزار دې قرباني شم لير چټک شه
چې دنښې له ساحې نه لېوان تښتي

کابل ۱۳۴۱ ر ۱۵

اغزي او گلونه

دارنگين رنگين گلونه دبستان
چې اغزي دسارا مري او که گلان

پر پرده پر پرده چې بېر شي ، لابر شي
لمر او تنده به دسختو نر معلوم کړي

کمزورې رڼا

د تياره ژوندون په لار کې زمونږ دمخه
يوه ضعيفه ډېوه گۍ سوځي بلېږي
لاره ورو وهۍ ملگرو باور نشته
دارڼا په او سپلي باندې تېږي
زه يې وينم چې دهر قدم له زوره
لکه پاڼه دنسيم مخ ته رپېږي
په هر گام کې دشيطان دامونه يښي
هر لاروي ته خورې سپي غېږي
زه به ووايم دژوند خورې سندري
خير که ژامي مې متېږي يا غېږي
تر هغو به دا دميني بلبل ساتم
خو دردونه دانسان په کې چغېږي
پروانشته که دالار توره تياره ده
ماته کانهي بوټي حال وايي غږېږي
کومه نښه چې منزل ته لوري ښيي
ماته لمر غوندي رڼا کړي او ځلېږي
اې زما دزړه تنها کو په چودو شۍ
عمر لنډ لکه برېښنا دی او تېرېږي

کابل ۲۸ ر ۱۱ ر ۱۳۴۱

حرکت

نغبنتي حرکت کې فطرت لوی لوی قوتونه دي
ځکه هم مکان او هم زمان په خوځېدو دی
ته لا تر شری لاندې ویده په درانه خوب یې
ستور و ته یورپ کې بل انسان په خوځېدو دی
ته د سېلاب لار کې پنډوې وزې او مېرې
زه وینم په غونو کې باران په خوځېدو دی
خومره افسوس راشي چې تا وینمه ویده یې
بلي خواته گورم درست جهان په خوځېدو دی
وباسه بېرې خپله ساحل ته چې زه وینم
بحر قهر جن دی او توفان په خوځېدو دی
ج□ شه ، را بیدار شه هسي نه چې پکې دل شې
ځمکه که او به دي، که آسمان په خوځېدو دی
زه د بلبلانو او گلانو شاعر نه یمه
ماسره د شپو ورځو کاروان په خوځېدو دی
دانړی به مسته د شرابو په نغمو کمه
دومره که تسل شم چې افغان په خوځېدو دی

کابل ۱۳۴۲ ر ۹۷

د پېر یو په بهی کې

سر دې پورته کړه له خوبه او بو یوورې د تاریخ د تارا کونو خپو یوورې
پولاد نه شوې د پېر یو په بهی کې لکه خوځ داز موینو لمبو یوورې

زه به ترخو ژاړم

ناست يې ته سبا ته او زه وينم سبا درومي
گورې زمانې ته او زه وينم چې دا درومي
پرانيزه کوگل دې چې زه بلې لمبې در کړم
زه اوس ايرې کپړم دا اورونه له ما درومي
مه څه هغې خواته چې دلارې اورې نشته
سم شه هغې خواته چې دا ټوله دنيا درومي
عمر خو همدادې چې تېرې نه راگرزي
و خوڅه که خوڅې لکه ځل دېرېننا درومي
زه به ترخو ژاړم ستا په سر ته به ویده يې
او بنکې که درياب شي هم وچېرې او يا درومي

کابل ۱۲/۱۱/۱۳۴۲

دوينولار

ته د عشق په کارو بار کې فريادي شوې
څوک چې لوبه دمجنون کړې فرياد نه کا
چې دوينو په لار ځي او نه درېرې
بيادې هر خس و خاشاک ته بېداد نه کا

دا دحمکو غل

زړه مې له مکيز دهر دلبره سره نه ځي
پنښې مې د دوران له هر بې سره سره نه ځي
زما بت شکن مټ چې گوزارونه درستم کړي
هيڅکله په جنا□ له بې ځيگره سره نه ځي
دا زخمي وطن چې دمزدور په وينورن□ دی
نور په دغه لار له ستمگره سره نه ځي
نشته د کار گر له دې نظامه سره سوله
دا سپينه کوتره له اژدره سره نه ځي
خت د سرمايي ته د پولادو خټک بويه
دالبوه په روغه له کارگره سره نه ځي
دا دحمکو غل، داخپټور، دغه دکلي خان
لاره دوروری باندې بزگره سره نه ځي
لید يې نېکمرغي د خوارو خلکو زغماي نشي
عقل يې په خیر له بشره سره نه ځي
دا خلک نور پل له استثماره سره نه ږدي
دا وطن يو گام له دې بربره سره نه ځي

کابل ۱۳۵۱ ر ۹ ۱۸

د عشق سندرې

ديار له ذوقه هسي فاني شوم
له دغه فيضه جاوداني شوم

ميني مجنون کرم بيا باني شوم
رگ رگ مي وايي د عشق سندري

زما تندی

چې را خوشي کړي آسمان کومه ډبره
په تندي مي را گوزار شي نابيره
لا زما په سر جنگي باندي شکمن دی
خه احمق دی دافلک دانا خبره
د زړه تاو به مي هېڅکله بهر نشي
که له غره سره ونه وهم ککره
که به يوه شېبه پې خوښ يم مرد به نه يم
د ژوندون په کارو بار بي شور و شره
«له سپور مونه يې لاشنه لوخړه خپښي»
چا چې موز سره وهلي ده ډغره
د سېلاب تر مستي جار شم چې وردانگي
دهدف په لور په لور او ژوره

۱۳۴۶ر۵۱۷

زما شعر

اې زما غير تي شعره که ته نه وای
 که تالاره دمردی نه وی بنوولې
 خدازده شه به په ما کړل دې خپلو هیلو
 په کوم ساز به مې دزړه نغمه وهله
 کومې هیلې کوم ارمان ته به ژوندی وم
 چا به کشله دمظلوم په نننۍ کې توره
 چا به وې ساده بزگر ته چې راوینن شه
 سخت سفر به مې په شه آسانېدی شو
 تنهایی او تیارې شپې ددبمن وپره
 چا به وې دغه مختوراسمان دې بل شي
 چا به وې سپېره وطن دې گلستان شي
 د وورو ویده برېښنا به چالیدله
 چالیدی شوي دزمان ساده افق کې

مابه چا سره ژړل دا خپل غمونه
 مابه خرنګه پالل دزمر وپلونه
 مابه چاته لوخول خپل ارمانونه
 کوم رباب به جګول زما غرونه
 خنګه خنګه به مې وړل دغم بارونه
 چا به کړل په ظالمانو گوزارونه
 ستا په وینو رنگینه دارباب خونه
 نیغی لارې، ښویي پرښي، گړنګونه
 بې وسي او خوروونکې منزلونه
 ترې دې و اوري دوینو بارانونه
 پې خواره دې شي بېر بېر گلونه
 چې سبا به ترې کوز پرې تندر و نه
 سوړ وطن، سوړ مستقبل، سره هدفونه

کابل ۱۵۲۲ ر ۱۳۴۲

نوی عاشق

نجونو ما پرېزدی چې رسوا کېرم
 نوی عاشق یم بې حیا کېرم

ماله دې گرمو شونډو نه ساتئ
له واکه وزم بې پروا کېږم

جوالي ته

زړه مې راته وايي چې تپوس و کړم
خنګه دي دوند بارونه خنګه دي؟
ته چې کړی ورځ دا جوالونه وړې
خنګه دي، دملا درونه خنګه دي
زړه چې دې له لورې نه بېواکه شي
بيا د پيلاوو بويونه خنګه دي؟
شپې چې وړی پرېوزې په لاندې غولي
دا د بد مرغی خوبونه خنګه دي
بيا چې دې ماشوم له تبې وژاري
دا د غم او رنځ سازونه خنګه دي
ته چې بې دې ژوند ته مجبور کړی بې
بيا د دې نظام خوندونه خنګه دي

کابل ۱۳۴۳ر ۵/۸

اسیر انسان

زمان درياب دی، جهان گرداب دی
مينه خپه ده، هجر تالاب دی
د دې پياوړو په های وهو کې

انسان اسیر دی ، ضعیف حباب دي

بنځه

خو ک ده دا بېباکه چې وهي لاره دزرونو
اخلي دمخ آب په تازگی کې له گلونو
موج يې دو بښتانو خپروي بر بښنا د توري
ول يې د پېکي کړی په پښو کې د عقلونو
عطر د کاکل يې د شاعر د ژوند سندره
شور يې د بنگړو د لېونو د فريادونو
او بڼکې يې په سترگو کې غمي د مرغلرو
شونډې يې خندا کې سرې سکرو تې د لالونو
رنځ يې د چشمانو د اسمان لاجيري خونه
شور يې په سينه کې د کيهان د پروازونو
چم يې په جلوه کې د هوسيو درغونو
سام يې په نظر کې لکه باز د لوړو غرونو
عشق يې د انسان د ژوندانه د بقا لاره
غېر يې مدرسه دنوا بگو د فکرونو
بنځه يوه نغمه ده د عشقونو د خوبونو
ايستې ده فطرت د ژوندانه له ربابونو

کابل ۱۳۴۳ ر ۱۷

د عشق زور

د زړه بلبل مې سوی پــــه اور دی
عشقه نور بس که معلوم دې زور دی

نن مې کوگل کې بیا شور ماشور دی
رگ رگ مې خوځي وجود مې سوځي

فريادي نفس

که هر خو ترخه رازونه زړه کې ساتم
د کام مینه راته وايي وايه وايه
ډېر دردونه مې د زړه په کور کې پټ کړه
اوس نو سوځي راته وايي بنايه بنايه
که هر خويي خوله راماته کړه په سوکو
فريادي نفس مې حال بنیي له ورايه
که مې گوته مستبد ته کړه نشوه
تېز نظر به مې خطا نشي مه عايه
زه په سترگو کې حال وایمه تېزبین ته
په بڼو کې ولس ته بنايم خپله رایه

کابل ۱۳۴۱۱۲۲

زما شپه او ورځ

يارانو گورئ مینه مې سوځي
ساز د غمو مې رگو کې خوځي
خلک په شپه کې يواځي ژاري
زه په شپه ژارم، سوځم دورځي

درز مونو پر لور

په زړه کې مې له درده فریادونه نه ځایېږي
ځان اچوم خپوته نور صبرونه نه ځایېږي
زموږ سینې دظلم په خنجر سوری سوری دي
په دې زخمي سینو کې نور زخمو نه نه ځایېږي
لښتي دخپلو اوښکو به بحرونو ته ور سم کړو
په غېږه دلښتي کې توفانونه نه ځایېږي
په سرو لمبو کې لامبي دویتنام غښتلي خلک
دوینو په تالاب کې خو خوبونه نه ځل یېږي
مزدوره ماتوه یې، سوځوه یې، ورکوه یې
په پښو دآزادۍ کې ځنځیرونه نه ځایېږي
داڅوک وایي چې دام دی، تور تلک دی او کړی دي؟
په اور دانقلاب کې تور دامونه نه ځایېږي
ور دانگۍ په زړه دنیا بې مزده مزدورانو
دې کار کې نور بې ځایه تدبیرونه نه ځایېږي
زړه دنیا کړۍ وړانه، دازرې ککړي ماتې
په دې زړو ماغزو کې نهضتونه نه ځایېږي
گرېوان ته یې لاس وړه چې داڅښتن داسیرانو
وسله په ځمکه بډي نور ټینگارونه نه ځایېږي
په زړه کې مې خو ځېږي دجگړو دریا بونه

سینه کې خوملگرو دریا بونه نه ځایېږي
اخیستی یم په مخه د رزمونو هوسونو
لا رباسیه سنگر ته هوسونه نه ځایېږي
لامخکې د لایق زړه د وطن په مینه سوی
دده په زردشت زړه کې نور اورو نه نه ځایېږي

کابل ۱۱/۲/۱۳۵۵

د بوسې سوال

مسکه شوله، وړانه شوه، په شارانه روانه شوه
نه يم پوهېدلی چې په څه رانه ستومونه شوه
چا سره چې نه پېرې په ژبه عاشقي کوي
مینه دې ناکامه، تلو سه دې لاهانه شوه
ما ويل نجلۍ يې؟ بنا پېرې يې؟ که ملکه يې؟
دې په خندا وې «ني پني مايو» (۱) خرامانه شوه
اې دققاز حورو زه له لري نه راغلی يم
يوه مساپري ده بل ځانگړې راته گرانه شوه
يو واري مې و که په تفليس کې د بوسې سوال
شونې و ته لانه وه رسېدلې پنبېمانه شوه
زه څه پوهېدم چې بنا پېرو کې به مې کلی شي
مېنه مې سپېره دپلار کوډله مې ويرانه سوه

تفليس - گرجستان ۱۷ ر ۱۷ ر ۱۹۶۴ م

(۱) روسي جمله ده، معنا يې داده: «نه پوهېدم»

د جنګه سنگر

د دنيا په زړه خونه ته گډه شوی نوی شور یې
د زړه نظام په کور کې لگېدلی نوی شور یې
ته مضمون یې، ته ژوندون یې، ته سمون یې، ته قانون یې
ته هادي دنهضتو یې، اې کار گره ته لانور یې
په زړه دنيا وردانگه تر گوزار دې قرباني شم
تر گوزار د قرباني شم، تهدنوي جهان مور یې
د بورژوا دا گردی خپته نه مېرې نه ډکېرې
داله خاورو که ورډ که ته یې مرگ یې ته یې رور یې
ته توفان یې، ته سپلا ب یې، ته هادي دانقلاب یې
ته ددغه جنګه سنگر یې، ته ددغو هیلو کور یې

۱۳۵۱ر۲ر۱۱

د رسوايي شوق

هومره مې مست کړه چې بې پرواشم ساقی همت کړه گوندې رسواشم
کاشکې مستي مې له پښو خلاص کړي دیار محفل ته په سترگو پښوراشم

زمورژوند

چې را بیدار شوم، جو گه ددار شوم
دهر ناولي دسترگو خار شوم

داژوندون څه دی، دخوب لیده دي
دیوه بیداره فریاد په جـرم

دمینې نا کرډې

را یاد پرې بیا دمینې نا کرډې
گېر چاپېره رانه تاو دي سرې لمبې
په سپېرو خبرو څه کېږي زاهد ه
ماته مه کړه دا بې خونده داسرې
که هر څو یې پا کوم چاره یې نشي
له لېمو مې را روانې دي چینې
یار که هر څه په ما کاندې واک یې خپل دی
بیا به نه کوم رقیب ته دا گلې

کابل.....

که حسن نه وای

که مینه نه ای ژوندون به څه و
زما دمستیو جنون به څه و

که حسن نه وای مضمون به څه و
که دغمونو تجلی نه وای

مرور یار ته

راڅه پخلا شو مـرور یار ه
مرگ به په خپله جلا کـږي لاره

دوه ورځي روند دی رايه چې هېر کړو
ترخه يادونه دغم ناتاره

د توفان بچي

خه له مې رابولئ سيل د گلو ته
زه خو چېرې نه يم دسلطان بچي
ماد توفانو خپو ته واچوئ
غواړي توفانو نه دتوفان بچي
تالنده چې غږ کړي دی مستي کوي
دا دترميو دباران بچي
نشي په قفس کې پاتېدی نشي
دغه الوتونکی داسمان بچي
شرن □ دزولنو دژوند سندر ده
نازي په خنځير کې دزدان بچي
سر به يې کوز نشي سر کشانو ته
خان ته که شوک وايي دافغان بچي

پلخمري ۱۳۴۴ر ۶۱۹

خوني سترگې

په خوني سترگو دې وخورلم چور
ته دلبر يې، که قاتل يې، که تور بور
هر خندی دې زماله عمره سره رنځ شو
خال دشونډو دې دسوي زړه ناصور
ته مې ويني تويوه پروايې مه کړه
زه پيدايم له ازله هسي سور
چې نه سوی وي او نه داغ وي عاشق نه دی
هر سرباز به يو نشان لري ضرور
ما په خوب کې مچولې پښيمان شوم
عاشقي له سړي يوسي سم شعور
بي له عشقه ژوندون خوشي خو سلگي دي
يا يوه لوبه چې نه رنځ لري نه نور
خومره پراخ دی دود او دين دعاشقانو
ورته يو دی که گلزار دی که تنور
زه به سر له خپله ياره قرباني کړم
پرې به نه بزدم خپلې مينې کې قصور

کابل ۱۳۵۱ر۴ر۱۸

انقلاب راروان دی

راروان به موج خون شي زه پوهېږم
حاکمان به سر نگون شي زه پوهېږم
د وطن دهرې لوتې په خاطر به
هر زلمی لکه مجنون شي زه پوهېږم
کوم ارمان چې دمزدور په زړه کې خوځي
په وطن کې به قانون شي زه پوهېږم
سل فرهاده يې په هر کاني اخته دي
دا وطن به بېستون شي زه پوهېږم
ماتي او بنکې به په سترگو دمجنون کې
تالابونه د جيحون شي زه پوهېږم
دادن ورځي زمری چې مور ته گواښي
پمن سپی به د پرون شي زه پوهېږم
اوس ویده بازان په غرو کې راوینښېږي
تسلي به مې جنون شي زه پوهېږم
دا چې زه يې ستومان کړی د تيارو يم
دغه شپه به سبا وون شي زه پوهېږم
لمر به خور شي دشپنو په تيارو تالو
بريامی به زمور يون شي زه پوهېږم
دادخان له لاسه وړان او ويچار کلی

د زیر کښو به کمون شي زه پوهېږم
دا وطن چې ستمگرو تحقير کړی
انقلاب به يې مضمون شي زه ووهېږم

کابل ۱۸/۴/۱۳۵۱

غزل

خومره لوی عذاب دی د عشق اور ته زړه نیول
اور ته زړه نیول اور قیانو ته خندل
هر چېرې چې جگه کړي خوبان نارہ دستي
ندی دود د عشق دخپلي وینې سپمول
نه اخلم په عشق کې زه له چا کسات د سولو
نه عي له جامو وینې د بل په وینو ولل
زه يې د غمونو په اورونو کې لا هو کړم
عکله مې تمامه شپه په اوښکو کې لمبل
زما زړه د غمونو یو ناپای آتشفشان دی
نه يې شته بل کار يې له اورونو غورخول
زه به له دې اوره خپل داوښکو امبل جار کم
نلرم افسوس دی له دې پورته بل بدل

کابل ۳/۹/۱۳۵۱

گرداب

دچا او بنکې، دچا آه، دچا خوناب دی
راروان مې په خبرو کې سپـلاب دي
په موجويې لنگر مه ژده بې خبره
گوره پام که داساحل نه دی گرداب دی

پر غلو شاهدان

داپه وینو آباد شوي تعمیرونه
دچا غلا، دچا تپری، دچا ظلمونه

داموتېري، داباغونه، داقصرونه
دابه و سپړي یوه ورغ دخلکو مخکي

داو بنکو سپلاب

عشق په لېونتوب کې واک دسر راڅخه یو وور
زړه مې په گردش کې یوه نظر راڅخه یو وور
زهد مې سپر که د هوسيو هوسو ته
چا دستر گو جنځ کې دا سپر راڅخه یو وور
صبر مې پالنځ کې د هجران په اور دو شپو کې
او بنکو په سپلاب کې دا بستر راڅخه یو وور
ماوې دزړه ور به بنایسته و و ته خلاص نکړم
نجونو په مستی کې دزړه ور راڅخه یو وور
زه آزاد مارغه په لوړو غرو به الوتمه
غېشو دېنوی بال او پر راڅخه یو وور

غزني

لندنۍ تویۍ

مور وې دلته دې سو کال وطن ودان شي
تول کامونه دې گلان ددې بستان وي
ولس دې خلاص شي دفرنځ له چاکرا نو
دپېړيو خارستان دې گلستان شي
دا وطن دې سم آزاد افغانستان شي
دانگرېز صوبه دې بیا پښتونستان شي

لندنني ټوپۍ په سر پنجابى راغۍ
دايو هوډ دى دلندن تغيير به نشي
ټول افغان ملت په يوه ژبه نارې كړې
وي دا سيمه بايد ټوله پاكستان شي
بايد لري له نقشې افغانستان شي
دامحال ده مگر ټول جهان ويران شي

د بنځې ژړا

مه مې خندوه نارينه نه يم دخندا
زه يوه نار ه يم دغمونو د دنيا
ستا په زندانو كې مې پېرۍ پېرۍ ژړلي
نشته راكې توان نور دغمونو د ژړا
زه دژوند جوهر، د عشق ډېوه، دانسان مورومه
تا كړمه نانو كه دشيطان دمشغولا
كله دې اسيره دځنځيرو كړم دزرو
كله دې كړيو كې بندي كړم دطلا
دازما په لاس كې كړۍ نه دي اټكړۍ دي
زما دغور لښتۍ دوينځيتوب دي برالا
زما دسرو پېزوان دغلامۍ دذلتونو
زما دغاړې هار مهار دظلم دى دتا
ما دآزادۍ يواځي نوم دى اور بدلۍ
ژوند مې شولو گى ددې عنقا په تمنا
زه په ټول تاريخ كې ملعبه ستا دشهوت ومه
يا يوه تحفه دستمگرو درضا
كله به چې خرڅه شوم نانز كه كنيز كه وم
پښې به مې شوې ماتې هر ظالم ته په نڅا

لري له همخولو، له وطنه، له ملگرونه
سترگې به مې پوچې کړې غمونوپه ژړا
لاره د هوس کې هر فاسد د پټکي گل کړمه
ځای کې دعزت بيا بې عزته دهرچا
ستاشوه، اميري شوه، که ميري شوه، که خاني شوه
زماشو، که آفت شو، که ذلت شو که بلا
اوس راسره مات کړه دتاريخ دا ځنځيرونه
ايسته که له لاري تور دامونه دجفا
زه دانسان موريمه، درنه يم، آزاده يم
دادبندگي زولني لري که له ما

کابل ۱۶ ر ۱۲ ر ۱۳۵۱

غزل

مینه ددلیبر زما په سر لوبې کوي
زړه یې رانه وړی په ځیگر لوبې کوي
زه یو بندیوان دتورو شپو دژوندانه وم
زما په تورو شپو باندي سحر لوبې کوي
کله چې یې شور د خندي خور شي په مستي کې
زما په سره وینه کې شرر لوبې کوي
هله چې له سپین مخه چاپېر که هار دزلفو
تور ورېځ خوره شي او په لمر لوبې کوي
داسې شپه نشته چې د عشق هوس یې نه وي
شور د لېونتوب په بحر و بر لوبې کوي
زه آزاد مارغه وم ترانې به مې ویلې
عشق مې اوس په بڼولو وزر لوبې کوي
هر چیرې چې جگه کړي لایق پیاله دميو
یار په جام کې ویني په ساغر لوبې کوي

کابل ۶۹۲۷۹۱۳۴۷

درستم لار

نیمه شپه راوخته کوټې ته یوه نجلی
پاکه لکه گل اورمنده لکه هوسی
ملا باندي يې خوړنده دخڼو توره توره
شونډونه يې سره برېښنا خوره دخونکاری
نبض دخوانی يې خوځاوه کمیس په تن کې
هسي چې بهېزي سپینه ورېځه په سپوږمۍ
تي يې په زانگو داوسلو کې ښکته پورته
هسي خوځېدل لکه په موج جوړه هیلۍ
غېر يې پرانستلې لکه گل دسبا با دته
خوله يې له خندانه ډکه کړې وه مستۍ
سترگو ته يې میو و ورکړی رنځ دوینو
لېر راغونډې شوې، تنگې شوې، خندنی
راغله ورو ورو لکه درنه بېړۍ ساحل ته
تلليې له خپل واکه مستانه او لېونی
وران له خندا شوه وې يې گوره لېونیه
نه به تل خواني وي، نه شراب او نه شهۍ
وتړه کتاب شیشه راواخله دشرابو
غغلي زه يې وینم یو په بل پسې گړۍ
نيسه مې په غېر کې هسي نه چې خوب مې یوسي
وړی رانه واک دی دشرابو بیخودی

ما په شر مېدلي آواز وويل افسوس دى
نلرم توفيق ستا دلبانو دگر مې
زه دو چو د بنټو لمر وهلى پونده يمه
چېرې وچ اغزى، چېرې د گل تازه غوتې
شرم راته برېښي چې دې خوله په شونډو کېږدم
خاري مې دولس سترگې لايوه گوله ډوډى
زه لا روږدى نه يم په محفل د بنا پېر يو کې
خېژي مې له زړه نه لافرياد د غريبى
نه بنايي رستم ته چې روان شي دمجنون په لار
زه يو مبارز يم چېرې زه چېرې شهى

تو کيو ۱۵ ار ۱۰ ار ۱۹۶۳

افغان پردیس په کاباره کې

مست شو یو افغان د «تو کیو» په کاباره کې
غېر کې یې یوه پېغله لکه پاڼه د گلاب
سریې لگولی و دده په سینه باندي
زړه یې و سپارلی هوسوته د شهاب
ده یې په دوو تیولگولې وې منگولې
یښی یې قمار کې هم جنت و هم ثواب
منع د کابارې کې یو محشر و دنخواوو
عني نخبدل، عني لوېدل، عني خراب
تاو تر سپینو متو حریرونه دلوگیو
تاو تر سرو شرابو تور سیخونه د کباب
شپه به نیمایي وه چې وریاد شوه خپله مېنه
ونغاړه دردونو، تې چاپېر شواضطراب
غور ته یې نیردې شول بیا دلوري فریادونه
یو وره اندېښنو ترېنه نېشه دمی ناب
ج □ شوله خپل عایه نجل یې پرېښوده مستی کې
ورک شو ترېنه لوری د حساب او د کتاب
سترگې یې د اوښکو سپلابونو کړلې پټې
یو ورله د مینې دنیاگی ترېنه سپلاب

تو کیو ۲۹۲۳۱۹۶۳م

پیغام

ای دجاپان خلکو مارا وړي پیغامونه دي
ستاسي جزیره ته زما دغرونو سلامونه دي
پورې له بحرونو، د ایشیا دزړه په خونه کې
اوسې افغانان ترېنه تاو شوي او چت غرونه دي
دقهرمان قوم اوږد ماضي لري، تاریخ لري
ډک یې له مېړانو دهر عصر کتابونه دي
چا چې پورته کړیې په ایشیا کې دتېري توره
دوی ترېنه غوڅ کړي ورمېرونه او لاسونه دي
زړه یې دزمرې، نظر د باز، یرغل یې تندردي
وړي فاتحانو ترې لحد ته ارمانونه دي
خاوره دغیرت ده ترېنه جار شمه لوگی شمه
ثبت یې په هر گام کې دتاریخ انقلابونه دي
ماله هسې خاوري دجاپان غیرتي ولس لره
ځان سره راوړي دوروی تازه گلونه دي
دا گلونه څه دي دوروی برابری بوټي
دا دافغانانو ددې عصر شعارونه دي
مور له نړیوالونه دوستي غواړو وروړي غواړو
ځکه مو پرانستي هر ملت ته دزړه ورونه دي
شرم دی انسان ته چې جنگېزي له خپل ورورسره
هر شاخکي دوینو کې فتنې دي، آفتونه دي
واړه سره یو دي، سره ورونه دي، ملگري دي
ټول بشر یوه ونه، ملتونه یې بڼاخونه دي
ټوکیو ۲۸/۸/۱۹۶۳

غرونه او سلامونه

والوتمه والوتم ، دغرو له خو کو والوتم
راغلم دخپو او توفانو سمندرونو ته
ستر جيحون مې پرېښود چې ټکري خوري له غرو سره
غان مې که گوزار د سمندرو ټکرونو ته
زه وم الوتونکی دکمرونو، لامبوزن نه وم
باز ومه دغرونو توفان راوړم دريا بونو ته
نه لري او نه لري دغرونو نېشه نه لري
هر شومره چې ځير شمه اوږدو د ساحلونو ته
هره ورځ فوجي ته رسوم دهندو کش سلام
وړمه دلويانو پيغامونه پيوندونو ته
يو وخت کې غوړېږي دفوجي او هندو کش گلان
يوبه سم گلونه دجاپان خپلو گلونو ته
جوړې به غونچې کړم دفوجي له سلامونو نه
کې به ږدم غونچې دخپلو غرونو قدمونو ته
يوبه سلامونه د بزگرو شم بزگرو ته
گوا کې درناوی دپاکو زړونو پاکو زړونو ته
جوړ به دگېشاد زلفو تار نه ربا بونه کړم
وبه بنيم دود د ولسونو ولسونو ته

ټوکيو ٢٥٨٨٢٣١٩٦٣

دجاپان سباوون

په جاپان باندې چې خورشې سباوون
زماله زړه نه را چاپېر شي موج خون
هرې خواته چې خوځېږي دلمر لوني
لارو هي زما په زړه يا په لمون
نه په دود سره پوهېږو نه په ژبه
ناهيلى ده ثمره زما ديون
ماوې نن به گوندي راشي زما كورته
سره پوه نه ووراغلي وه پرون
پاس په سترگه به مې كېنوي كه پوه شي
جاپانى زما دمينې په جنون
دلته لري دجاپان په جزيرو كه
را چاپېر دى غم دخلكو دژوندون
يا به سرور باندې كېږدمه پوهېږم
يا به ودروم په پښو ويده پښتون
له ځيگره مې دوينو فوارې ځي
چې را ياد شي خپل ځوانان هغه جبون

نيكو. جاپان ۱۹۶۳ر ۹ر ۱

انتخاب

په لمبو لمبو اورونه د شيباب
ما هرڅه له خپل وطنه قرباني كړل
را كې مړه شول د هوډونو په حساب
هم دغه و زما د عمر انتخاب

ما هېر که

ما وې نجلی لیره ستنه شه ځکه
خدا زده چې بیا سره پیدا کولې
د گولو خانگه را کړه شوه په ما
په سوې سایې ویل ولې ولې ؟
ما ویل بازیمه دلورو غرونو
آخر به الوزمه پوه شوې گلې
زه یم دغرو د دریا بونو نه یم
بېخایه مه کوه دا هلې ځلې
دغم وریځې پې خورې ورې شوې
لکه ما شوم پې راته وژلې
ته خوبه والوزې دغرونو به شې
چاته پرېرې دغه ما غمځلې ؟
ما ویل هو دژوند تقدیر دي دغه
غم دمردانو ، مرد دغم دی نجلی
زه یم دغرو د سمندر به نشم
خه و کم بېلې دي دبر خو تلې
رانه چاپېر دي دوطن خوبونه
دغرونو مینه مې دو کاري ولې
زه هم ، وطن لرمه ولس لرمه
ماته په لار دي ډېرې سترگې هلې
وزر مې سوځي دپرواز په هوس
گرز پدی نشم اور مې اخلي تلې
هېر که ما هېر که ، لکه هېر خوبونه

خدا زده چي بيا سره پيدا كو دلې!
تو كيور ۱۰ ر ۱۹۶۳

اې زما وړانه وطنه

د سوچي (۱) په سا حلو کې را په یاد شوې په فریاد شوم
ای زما بد مرغه ولسه ، ای زما ورا نه وطنه
دلته ژوند دی ، دلته خوند دی ، دلته شور ، دلته نشاط دی
حوري گريزي ډله ډله ، هيڅوک نشته بې مینه
په دې بنگلو بنگلو سیمو دانسان لاسونه خوځي
غرونه شنه ، باغونه سره دي ، ټوله ځمکه ده چکنه
هره پېغله چې تېرېږي ، یوه لیلاده یوه دنیا ده
که را غبرگه یوه ورمه شي ، ته واراغله له ختنه
تور دریاب لوني ځگونه ، ساحل اخلي ټکرونه
سپین مرغان ور باندي بنوري ، شنه فضا ور باندي پلنه
د دریاب دزی په شگو پېغلي نجونه کتار ناستې
هسي لامبي لکه بطي زده یې نه وي الوتنه
هر یو موج چې را پیدا شي ، سر را ج □ کړي بیا په شاشي
خپې تللي دي له واکه ، کړي دنجونه گوږنه
څوک لمبېږي ، څوک نخېږي ، څوک خواله کړي یو تر بله
څوک را گريزي په باغونو ، څوک گلان وړي له چمنه
د تمام ساحل د پاسه ، د موزیک خپې خورېږي
ځوان روسي کمپوزر وړی دامیدان له بتهوفنه (۲)
په فضا کې یو ځای شوی بوی د عطرو له شرا به
په خپو کې یو ځای شوی تور دریاب له سیمین تنه
څوک ږنگېږي ، څوک جگېږي ، څوک جوړه ځیني یواځي
دچالپڅخه ، دچا غاړه ، دیوه لاس دبل لمنه
دچا شونډې په شونډانو ، دچا زلفې په چشمانو

آزادي ده ، کامراني ده ، خوڪ له چانکه پوښتنه
مگرزه غريب تنهايم، نه نخيرم، نه خوڪ بيايم
نه دکاريم، نه دبنکاريم، نه مې زړه شته نه مې ينه
که نېشه شم که گوشه شم، رايادېرې درته سوخم
درته سوخمه در جار شم، اې وطنه بې خښتنه
دسوچي دگلو سوررنڼ، سرې لمبې دي راتاوېرې
نه آرام شته، نه قرار شته، په گرزپه کېناستنه
زه دکوم زخم دواشم، زه دچاپه تسلاشم
ستا په کار کې واک وتلی، هم له سره هم له تنه
نه چا بوتی در کې شين که، نه چا جوړ درته ماشين که
حاکمان کوي حکمونه، تاجران کوي شکونه
په ځنځيرو يې تړلی، په سمو مويې لړلی
دود دې وزې له چمنه، څوڅ دې خېژي له سمنه
په کابل او په زابل دې، دنفاق اورونه بل دي
لور خپل مور ته په زړه غله ده، زوی له پلاره کړي وهنه
خوڪ ناروغه خوڪ په لوزو، خوڪ په ورزو، خوڪ په سپرو
ټول ژوندي دې بې پرتوگه، واړه مړه دې بې کفنه
نه ورشو شوه دشنپليو، نه پتي شول د لښتيو
نه شپونکی مور شو په غوښو، نه بزگر مور شو له نغنه
ستا دپاک آسمان دلاندې، ټول جهان ويران ويران دی
ټول جهان ويران ويران دی، زه به کومه سمومه
زما دې لوړه وي په مينه، دافغان په پاکه وينه
نوی زړی به رسيري، زما په وينو به شي ونه
گام به واخلمه ميدان ته، سر به کېردم امتحان ته

ستا په لورې به در ځمه ، که شي لار دستنو ستنه
ستا ويده به را بيدار کم، ستا لار ور کي به په لار کم
ستا د غرو ويده بازان به، را اوچت کم له دمنه
اور به بل د آزادي کم، بيا په خپله به پتنه □ شم
خپل ژوندون به ترې قربان کړم خود به کړم د عشق مننه
تر هغو به لاس وانخلم خو په غرو کې دې رڼا شي
اې زما غريبه ولسه ، اې زما وراڼه وطنه

سوچي ۱۱ ر ۲۱ ۱۹۶۴

(۱) د تور سمندر گي په غاړه دروسيپي يو ښار

(۲) بتهوفن (۱۷۷۰-۱۸۲۷) د جرمني د کلاسيک موزيک يو ستر مصنف .

مايا کوفسکي (۱)

په مسكو كې د گور كې د كوڅې خوا كې
مايا كوفسكي درېد لى لكه غر
ملتونه دشورا ورته ولاړ دي
غوړولى ستر مسكو ورته وزر
خپل هدف ته هسي ځير دى ته به وايي
په بنكار نښتى دى دورې باز نظر
هومره دروند هومره ډاډه په ځاى ولاړ دى
لكه ونيسي خوشحال خټك خيبر
چې كلونه خو تېرې دي لويېرې
زمانه ورباندې نلري اثر
پخپل يون كې يې آسمان له گروې ونيو
له تقدير سره يې ووايه تېر
په حرمت مې مغزى هيچاته كوز نشو
مگر ده ته مې كوزېرې مغرور سر
په عالم كې يې دسولې پيغام خور كه
ورورولي ته يې راوباله بشر
مگر ته اې ستر انسانه، اې شاعره
تابه ستايي خو شاعر شته خواثر
خو دنيوي ستا پيغام به ژوندى ساتي
ستا اشعار، ستاسرودونه، ستا هنر

زماله زړه را اچتېرې داچې وايم

مايا کوفسکي درېدلی لکه غر

مسکو ۳۷۲۴۱۹

قلندر شاعر

بیا د زمانې ډمې اخیستی نوی چن [] دی
لاس کې یې نیولی د بادې په ځای کې بن [] دی
بیا په غرو رغو باندي خور شوی د بهار نسیم
غور نه مې چاپېر د جنکو د زلفو زنا [] دی
چا باندي چې لگي دراتلونکې پسرلي نسیم
دغه زور جهان یې د زندان په شاني تن [] دی
سین چې له ډبرو سره سروهي په لاره کې
بنيې په بنکاره چې حرکت پخپله جن [] دی
زه د شلم قرن قلندر غوندي شاعریمه
زما بوسه په ټولو جنکو باندي قلن [] دی

کابل ۲۵۱۲۲۵۱۳۴۵

د سبو پېټی

ستاسي دچر چوپه قيمت خلکو باندې بار شو

کابل ۱۵ ر ۱۳۴۳

له زمانې سره یوځای

تښتې شپې او ورځې زېږي نوې زمـانې
ځغلي زما له خولې ورسره سمې تـرانې
لېږم له هر گام سره لښکر د ارمانونو
ساتمه راتلونکو ته درزم نشـانې
لوبم لکه باد د سباوون ديار په زلفـو
غواړم ماتولو د ځنځير ته بهـانې
هر آواز چې جـا څو دمر دانو له مـري نه
رېږدي يې له زوره زړې شوې بـتانې
راشئ چې د ميو دريا بونه راروان کـړو
نوي ياران نه مستوي دغه ميـخانې
ځغلم د زمان له قافلو سره په مـخه
ودي کړي رقيب څه يې چې خوښه وي کـانې
سرکه رانه پرې شو ما بـخشي دی په جـنا کې
نکړي سربازان له د بنمنا نـونه مـانې
لري کړه صياده داعبث دامـونه لـومي
زه يرغلي بازيم روږدی نه يم پـه دانې
هرې زلزلې سره په غرونو د وـطن کې
زما د زړه له اوره پورته کـېږي زبـانې
مه يې وپروه لايق دسر په سوـدانـدی
هسي خدا يرو غواړي سربازي ته بهـانې

کابل ۲۹ ر ۹ ۱۳۴۵

بولله دپسرلي هر کلي ته

غرونو باندي پلني شوې وريخي دنيسان
مخکې باندي اوري مرغلي دباران
مستشول بيا چرونه په نغمو کې دزر کانو
خوخي کتارونه بيا دزاهو په کسمان
هره ترانه چې د درياب له خپو وزي
پو کړي په بېخانه دنيا گي کې نوي خان
خاندي په ډبرو خراغونه دلاله
وزي له سپرو خاورو گلونه دريخان
سپين گلان په شنه مرغه کې برېښي زماله سترگو
شپه کې دمستط ده شنه اسانکې کهکشان
هر شاخکي دوينو مې لمن لمن گلونه شول
رگ رگ کې مې خوخي دشعرونو بلبلان
وربېخي چې کتارې شي دغرو په ديوالونو
ته وايي چې خوخي په افق کې سپين وبنان
شور چې شي دتالندي غور و ته هسي رسي
خغلي په اسمان کې يرغلگر جنگي اسان
سم شول په سارا باندي دگلو چپاونه
وخاته په ترو دريدي گلو سپايان
غشي دلمر اوري له کړ کيو دوريو
شني زرغوني واخيست له رستم خخه کمان
جوړ کړل پسرلي له نسترن نه سپرونه
وايسته له تېکې سوسن توره داحسان
وربېخي په افق کې سرې سکرو تپي شوې داور

تاو شوه استالف نه سره لمبه دارغوان
سپين دواورې الوزي دغرو له سراو بزيري
زور چونغر بدل که لمر دميني بيا په خوان
تالو کې خورې شوې دشپونکي دشپيلي خړيکې
بولي طبيعت ته گوشه گيره شاعران
رسي دبزگر ستومان زرگي ته نوې دمه
خوځي په رگو کې دشپانه نوې ارمان
اوبنکو دباران ته دبرېښنا خوله خندنې شوه
زور جهان تکرار که داضدادو امتحان
ويلي الماس خاخي دتا کوله غوڅو خانگو
گلو ته نذرونه دشرا بو وړي رزان
ته اي زما ياره ولي گرزې لري لري
راشه چې سيندونه دخنډاوو کو روان
زه به دخپل زړه بلبل راضي کمه چې درشي
خير که په سينه باندي دې رپي دوه بازان
جار به دا بلبل ستا دبازانو تر مستی کم
جوړ به بل دده له فريادو کمه جهان
وخانده چې وسپري غوتی ماشومي شونډې
وناخه چې مست شي هم زمين او هم زمان
ما باندي خوره که يوه خيمه دتور و مشکو
يو ځلي خواره که په پالنې زما زلفان
زړه که دې دبنکار مينه لري زما دلبره
غشي دبنو زما سينې ته که نشان
مه گوره اوبو کې هسي نه چې ستاله مخې

ډوبه زما د مینې دنیاګۍ شي په توفان
ماله دې ساړه قابله و باسه دورځو
مست مې که، بېخو د مې که، قربان مې که تر ځان
شور را که، گداز را که، قدرت د سربازی را که
ماته هم طبیب شه، هم دارو شه، هم درمان
ومې منه، زړه را که او یار د تورو شپو مې شه
می شه، پیمانې شه، زما تن شه، زما ځان
ومې سوځه، ومې رټه، خاوره د سارا مې که
کاشکې سپېلنی شم او له تا شمه قربان
گل مې که، بلبل مې که، شانه دخپل سنبل مې که
او یاره! له خپلې بېدر دۍ یمه ستومان
داسې بېدر دي چې سوځي سوځي مې هلو وکې
داسې بېدر دي چې سړوي زما فغان
داسې بېدر دي چې زما له مینې سره لوبې
داسې بېدر دي چې زغمای نشي عاشقان
یو ځلي دې سترګې زما په زړه که هسي خښي
واورم فریا دونه کې دننه دانسان
هله به بیا و بولم دژوند خوږې سندرې
و به شرنگومه جر سونه دکاروان
سمه به گرمي کړم دنغمو په مړو اړو کې
مست به کم سیندونه سپېره غرونه به لېزان
ور به ماتو زړونو ته پیوند کمه دهیلو
ور به مړ او وهیلو ته گرمي کم جاودان
متې به مې روغي کم له تیرو دپولادو

سر به حادثو ته کم داو سپني سندان
دې لوڅو پټو کې به خواره د عشق گلان کمه
خپل بڼکلي وطن ته به جهان کمه حيران
شپوله به د گلو په عطرو کې لېونۍ کمه
بېل به کم دوريو له رمې څخه لېوان
اورې به خوښي له کاني کاني، بوټي بوټي
سم به شي له هيلو د زلمو سره زمان
يو به سي سيندونه له دې غرو سمندرونو ته
زمونډورورولي او ديووالي داستان
مست به سمندر شي له تودو بشارتونو نه
و به نخوي په تورو تلو کې کبان
بيا به د خپو هاتيان ورولي په غېرو
و به خوځوي زمونډ په فخر کې توفان
هله به ومانا کامه او بڼکې مرغلي شي
هر داغ د سپني به مې يا قوت شي درمان
هره ترانه چې دلايق له خولې نه وزي
وايي حماسه د عظمتونو د افغان

کابل ۱۳۴۱ ر ۱۷

بولله د وطن په ماتم او پرتم کې

بيگا خوب کي را بنکاره شوه دخوشحال دمنډو سيمه
له لېمونه مې روان شول په خپو خپو روډونه
اوراخيسی و شنېليو دمردان په پوله پوله
اورېدلې ترې سکر و تې، جگېدل ترې نه دودونه
دپنجاب له تورې خولې نه، شنې لوخړې غړوسکه غړوسکه
تو پيدلې پېنورته، وې يې نيسه اې پښتونه
هره ونه فريادي وه، چې زه سوځمه زه سوځم
له هر وره هرې کړکې نه، چاپېر شوي وو اورونه
دوطن په شنه لمن کې، په هر باغ او هر چمن کې
بهېدل داور سينونه، جوړېدل کې تنرونه
دپښتون په برخه جنه شو، خپل وطن ور با ندې تنه شو
دننگيا لويه کور راغله، دلوتمارو چپاوونه
دمير ويس مری ته لارې، دگرگين خونې منگولې
دغوټې هيلو ته سيخ شول، دخزان ساړه بادونه
دايمل په غيرت خاندي، دپنجاب دغلام سترگې
دبا باله نغري باسي دپښهون عصمتی جو نه
دلنډې له سينې وزې دغضب تکې سرې کو کې
دخيبر په زړه کې اېشي دپېر يو کساتونه
دپامبر په خو کو خاخي دالماس له تورو لوبنکې
بله نشي له دنمنه ماتو و به غلافونه
دهېلمند دخپو وښې، له غضبه گوښې گوښې
سره عغلي لکه ور پېڅې، سره اوړي لکه غرونه
اباسين چې لا اسير دی، پښه ترلی په ځنځير دی

اوس تر زغرو لاندې ناڅي، جقوي تور خنځيرونه

دابه کله پای ته رسي داومورن دپېغور عمر
دابه کله رالنه پري دازمورن دکور غمونه
دابه کله رانر پري دغليم دظلم بارې
دابه کله پورته کېږي دازمورن سره بيرغونه
دابه کله پای ته رسي دپښتون ناپايه چيغې
دابه کله تما مېږي دا کير دی سترې مزلز نه
دابه کله پای ته رسي دازمورن دخلکو منډې
دابه کله اوچتېږي دالو بدلي ټيټ سرونه
دابه کله راپارېږي دازمورن دغوسې تريخي
دابه کله راپاخېږي دازمورن خره غيرتونه
دابه کله راتولېږي، تروطنه به جارېږي
دادښتو دلمر سوي، دادغرو رغو پسونه
خو به دغه تور پنجاب وي، زمورن په وينو به سیراب وي
خو به دوی وي او حکمونه، خو به مورن او زندانونه
خو به دغه مودودي وي، ورسره به مردودي وي
خو به داملا او ملونه، خو به دادم او دامونه
خو به دغه پېښور وي، پښتنو ته به سقر وي
پنجابي ته به جنت وي، پکې جوته او جامونه
خو به دغه اباسين وي، له غمو به يې زړه شين وي
خو به دې جنگي خيبر ته ور په برخه وي شرمونه

اې دلو ننگو ککړو! چېرې خاورې شوی دخاورو

د خوشحال په شناختو گززي داورن □ دزوی اسونه
دتاریخ مېرني چېرې؟ تبغ یې کوم، لښکریې کوم دی
دافغان په نامه چېرې، هغه خغا سټې او ننگونه
گرمي تللې ده له لمره، پښتو تللې له خیبره
په تیرا راخوړې شويې، سرې شپې ساړه کلونه
په دې خاوره کې گرمي وه، په دې خاوره کې مستي وه
په دې خاوره کې نغري وو، په دې خاوره کې دودونه
له اټکه تر چتراله اوس ختلې سا له سیمې
نه یې ژوند شته په هلو کې، نه یې خوځنده نبضونه
اوس چې دلته کوم پښتون دی، ښه مریی دی ښه زبون دی
نه یې زړه کې عشق دتورې، نه یې سر کې هوسونه
داچې لوړې یې شملې دي، دکلدارو یې اسرې دي
دافغان په نن □ شوک نه کا، نه جنگونه نه مرگونه
اوس دبست په تاق کې خوب کا دساراسترې گیلرې
دزرنج په شگو ناست دي دو حشي لپوه پلونه
اوس دغور په غرو کې ور کې دغوري زمريو خالي
اوس دبلخ خاورو خوړلي هم یما هم یې توغونه
دمحمود په ښار خوره ده دتاریخ دمرگ پر ستنه
نه پیلان، نه یې لښکرې، نه ارم، نه یې رمونه
په بامیان دآسمان سترگې تکې سرې لاله غضبه
دبودامخ پسي توري لا داوښکو غورځنگونه
دچونغر په لمن ور که دکوشان ددور نښه
موتی خاورې ټول ښارونه، خو سکروڅې ټول قصرونه
بر دغور دغرونو غاړې، بې غروره بې سروره

جام له شرمه ځورند کړي هر يرو دته خپل غوږونه
غرجستان چې ويرانه ده، کې ویده لازمانه ده
شرمنده لوړو بادو ته ، دبا بادغرو سرو نه
بدخشان لورې وژلی، انسان وری، حیوان وری
خه که غرونه یې سره زر دي ، خه که که تیرې یې لالونه
اې آزادو خلکو خه شوی؟ هوډ موخه شو، نن □ موخه شو؟
کوم دي کوم دي یرغلونه، چېرې چېرې مرچلونه؟
کله کله به نار ه شي ، تکه سره به تاتره شي ،
داتک لمن به سره شي او آزاد به شي مریونه؟
دا جنگي مارغان به چېرې ، خوروي دبري زیري
دا آسمان به کله پوښي دا ورونو درمندونه؟
دابه کله راجرېري دغضب دتوفان ورېځې
دابه کله ترې اورېري سرې سکرو تې تندرونه؟
دابه کله کاني چوي، دابه کله غرونه خوځي
دابه کله تکه سره شي داسمان دانيلي خونه؟
دابه کله غېشي ولي تر برېښنا چټکې گوتې،
دابه کله تورې باسي دپولادو مړ وندونه؟
دابه کله لاره وزی درانه جهان پر لوري
دابه کله پخلا کېري رټل شوي ارمانونه؟

اوس خو و خوځه له ځايه چې داور لمن ته رسي
په نغري نغري دې اوري دپېړيو لعنتونه
ستا دتورې باچا خان شو دپنجاب دخندي خلی

ته لاخه ته منتظر يې نور به خه وي ذلتونه
که اورننځ دی که فرننځ دی ، دواړه يو دي، واره يو دي
که ايوب دی که بوتو دی دهماغه خره غوږونه
توره و باسه له تېکې چې ريښتونی يې باور شي
ستا په ننځ او په مېرانه ، ستا په توره اې پښتونه
هره لاره ورته نيسه ، هره تيره ورته خاره
هر گودر ورته گرداب که، هره ورځ ورته کلونه
باندي ويې شلوه خپتي، ترېنه ويې باسه سترگي
پې ورويې خپه ژامې، پې ورمات يې که غاښونه
سمه غر ورته سنگر که، ناپا ياو ورته گودر که
پرېکوه ترېنه لاسونه، غوڅوه ترېنه سرونه
هر قدم ورته درېه، هره لوبشت ورسره وژنه
چې په منځه ورا داسي دپيريو تارا کونه
دکبرونو کنډولې يې تورو خاورو کې نسکور که
چې را پرېوزي له مستی نه، چې را کوز شي له جنونه

زه دې خپل وړه ته حيران يم، دې بې وسه وطنپال ته
ته به واپې اجاره دي ، ددې ټول وطن غمونه
دشاعر زړه خو شاعر وي حسن غواړي شراب غواړي
جوړوي په تصور کې دخپل خوښې جنتونه
کله رغړي پاس په ورېڅو، د سپوږمۍ د شودو جام کې
يا ديار په توده غږ کې په سر اړوي اورونه
دشاعر دنيا خو هسي يوه رنگينه دنياگی وي

دا په تاوولي رالام شول ټول دردونه او رنځونه

اې وطنه زما تنه دادتا دمينې کار دی
چې راسم يې کړه کوگل ته دادوينو سپلاوونه
ته زما د عمر خوندي يې، ته زما د زړه خاوند يې
ما گاللي ستا لپاره څه چې دي ټول کړ اوونه
ما چې هر چېرې خندلي په مستې کې ستاله شوقه
زما خولې ته راسم کړي ظالمانو خپل سوکونه
ما چې تا باندي ژرلي، ټولو سپو راته غپلي
ستا په سر راته څېرمه دي د سپکياوو تعذرونه
که هر څو په تا ځورېرم له دې ځوره نه مېرېرم
ستا لپاره يې زغماي شم څه چې دي ټول کړ اوونه
زما په ټول وجود خوري دي ستا دمينې دلمر وړانگي
زما په پله پله کې بهېري ستا دمينې شرا بونه
ستا نسيم دلور و غرونو ځان پوکي زما په تن کې
ستا د د بڼتو د باران بوی مستوي زما رگونه

دا وطن دې تل آباد وي، دا سنگر دې تل آزاد وي
پکې خوځي دې وريځې، کې بهېري دي سينونه
پکې پلنې دې رمې وي، پکې ډېرې دې گلې وي
کې دې څرې سور کې وښې، کې دې ځغلي سپين اسونه

کې دې بنورې دلمرو وړانگې، کې دې ناخې دگل خانگې
کې دې خُلي رنې پر خې، کې دې مست وي شنه رودونه
د آسمان خول دې رنگين وي، د بېد يا خادر دې شين وي
لنگوتې دغرو دې سپين وي، سور انسان سره هدفونه
توره ورېخ دې نقاشي کا، مسيحا دې جما شي کا
زمر دې فرا شي کا، رشک چين دې شي د بښتونه
دافق لمن دې سره وي، په دې غرونو دې خوره وي
کې دې الوزي بادونه، کې دې پاتي وي يادونه
دا يادونه د ننگونو، دا يادونه د جنگونو
دا خورې ورې کلاوي، دا اوچت اوچت بر جونه
دا د سپاندو بوي بېد يا کې، دا د نجونو شور په ورا کې
دا جلگې جلگې ملکونه، دا هوار هوار رغونه
دغه جگې جگې ترې، دغه غرونه درې ورې
دا بهان بهانده لږې، دا خپان خپان خوړونه
دا په واورو پتې شو کې، دغروب دلمبونو کې
دا خنځير خنځيري غاړې، دغه نېغ ختلي غرونه
دا غونډۍ غونډۍ دخاورو، دا پوتې پوتې دشگو
دغه خوړې خوړې تيرې، دا پورې پورې کمرونه
دا دتالندو سندرې، درليو مـرغلـرې
دا ببر بېره بوتې، دا حشي وحشي گلونه
د سپوږمۍ په بڼکلي شپه کې، دچوپياوو په سينه کې
د وښانو کاروانونه، دشپيليو آوازونه
دغه شنې بخملي بښېخې، دا په غرو خپرې ورېخې
دا چمن چمن گلونه، دا رنگين رنگين لاشونه

دا سندر پرې دپوتيو، دا شفتلي دپتيو—
دا لښکري دغو تيو، دا بخمل بخمل چترو نه
دريدي توفان په راغ کې، دگلاب مستي په باغ کې
دا دنيا دنيا رنگونه، دا دريا دريا عطرونه
دغه بنويي بنويي پر بنې، پې خورې دپېننا کر بنې
په ډبرو کې پرقونه، په پرقو پسې ټکونه
همدغه زما وطن دی، ځما ځان دی ځما تن دی
له ده بل زما اورونه، له ده رنځ زما عشقونه
دی رڼا زما دسترگو، دی طاقت زما دغبرگو
دی زما دژوندون شومه، له ده روغ زما فکرونه
له ده جوړه زما وينه، زما ژوند او دده مينه
له ده پلنې دا سندرې، له ده پورته دا شعرونه
له ده جوړ زما بنياد دی، هم مې پلار هم مې اولاد دی
ده ويده کړه اجدادونه دی به روزي اولادونه
خو ژوندي يم دی مې کور دی، بيا چې مړ شم دی مې گوردی
زما تن دده له تنه، زما هډ دده هډونونه
زه که سايمه که تن يم، سر تر پايه د وطن يم
زه وطن يم، زه وطن يم، زه يې سين، زه يې موجونه
خو همدی زموږه مل وي، دنجات ډېوه به بل وي
دی قوت زموږ دمنډو، له ده جلا زموږ غږونه
زه همدغه قبله ستايم، دا لمنځمه دې ته پاي يم
دا وزر زموږ دهڅو، پې ژوندي زموږه زړونه
د«لايق» دسينې اوره خپل نغري کې لېونی شوې

ودې نه بنوول نړۍ ته، دوطن د زړه داغونه
لاکیردی هغه کیردی دي، چې پې تېرې سل پېرې دي
پېخول لا دوزغنو، د کوچي لاهغه خونه
دا انسان باید آزادي شي، يو غل و خاندي او شادي شي
دا هېر شوی باید ياد شي، ظالمان شي سرنگونه
لا گالي يې له ناکامه، له آگاه تر انجامه
د رانده آسمان خورونه، د کانه حاکم ظلمونه
دغم خلي باید وړان شي، پې و رسم ياغي توفان شي
وحشي خان عاجز انسان شي او هوار شي لوړ تر جونه
د کاله لوپشتې لوپشتې، شي د زور کمبله ټوله
شي ټا ټوبی دبزگرو، بزگران شي سره وروپه
دغمو طلايي سين، دملاک د زړه هلاک شي
يو غل و خاندي بزگرته داسور سين سره پې موجونه
د کښتو په سره درياب کې سمه ساواخلي داسوی
شېبه وغوروي لمرته خپل آزاد تن او هله و نه
د موگرو په تياره لار برېښنا و غځوي مزي
په نامېندو زړو خواره شي داميد زرین وزرونه
د بزگر د ژوندون حاله ډوبه ډوبه شي خوښی کې
پکې ډک شي تش جامونه، پکې تش شي ډک خمونه
داویر جن ماښام برات شي، دا غمجنه ورغ اختر شي
په دې وچو دښتو راشي د شنبلیو دریا بونه
د جوار ډوډی لنده شي دعزت په سپينو پيو
ليبرو بڼانه شي لير. پا که د پېر يو ره خونه
زيار ايستونکې را بيدار شي، په رازونو خبر دار شي

همغوی جوړوي لارې ، همغوي باسي پلونه
هر پاشون يې آبادي ده، هر غورځنګ يې آزادي ده
هر آواز چې راوباسي، غورځوي تور زندانونه
له دوی بل چېرې چې اوردی، له دوی جګ چېرې چې شوردی
پې توده فضا دځمکې، پې رانه واره بناړونه
دوی ضامن دآزادۍ دي، معماران دآبادۍ دي
په دوی گرم سنگرونه، په دوی بڼکلي نهضتونه

کابل ۱۳۵۳ر۴۱۵

دزدشت دبنار پسرلی

بياد بلخ په شنه ور شو کي، دلاله په درمندو کي
ده ور کړې لېونو ته د بهار ساقي بلنه
بيا بان خوله خوله دی، د تازه باران له اوبنکو
د ورمو سپېڅلي سين کي، د غوتې جامه نونه
غوړولې په سارا کي بهار فرش درنگينه وو
زړه ځمکه ځوانه شويي هر قدم چکن چکنه
د بخدي په کنډوالو کي گام په گام د گلو شور دی
شرنگوي د گلو پانې د عاشق نسيم لمنه
ورېځي گل شي بيا سنبل شي د مار مل د غره په ټنډه
ريدي خېژي په بامونو، خاتول وزي له دمنه
له رنگين افق نه اخلي جا دو گر ما شام مچکي
په پستو پستو ورمو کي عقل وړي له عقل منه
لمر چې کوز شي ډو بېدو ته ته به وايي د اور توپ دی
يا عاشق زړه د غروب دی، راوتلی دی له تنه
يا د سرو گلو له موجه رابعې راپورته کړی
د وفا په وينو لژند خپل ياغي سر له کفنه
ته به وايي له آسمانه اورېدلي سره گلونه
يا مجنون ده غوړولې په شنېليو خپله ينه
يا سره توره د چنگېز ده راوتلې بيا له ټپکي
چې خوتېږي زړې وينې په بخدي کي لاتر ننه
يا لمبه دنو بهار ده دلاله په اوغلو کي
يا زردشت په سجده پروت دی په سکرو ټو کي دننه
يا سرې وړانگې له جنته يزدان لوني پر گلونو

يا توى شوى پر جهان دى جهنم له اهرمنه
دسرو گلو شاته بنكاري د البرز بخملي ناوي
لكه پېغله چې پرته وي دوصلال په سره پرستنه
پاس له خو كورا شپوه دي تورې ورپخې رنگې رنگې
لكه پرې چې بدي په تيو خورې خنې شل كلنه
په بديا كې سره خاندي سپين گلان له سرو گلانو
په باغو كې لاس تر غاړه بنفشه له ياسمنه
شنې غونډۍ په گلو ډوبې، پې خورې زېري پتارې
ته به وايې زېر قيطان دى دپسرلي په شنه چپنه
په دې بنكلي شنه وطن كې، ددې خاورې په لمن كې
كاشكې گل ديبابان واى يادشونو درو يوه ونه
يا باران دپسرلي واى اورېداى په تزيو خوځو
جگېداى له هره خوځه دغوټيو يوه ونه
په درياب كې يوه خپه واي يا په ورېځو كې لمبه واى
دغو مړو ته مې بنوولاي د ژوند يو خوځېدنه
جگي جگي ساقى راکه، سره اورونه مهيا كه
مرور يار را پخلا كه، چې پې وچېنبو يو شو منه
ور كوه يې وركوه يې، مستوه يې مستوه يې
خندوه يې خندوه يې، له سپېدو تر ماخو ستنه
تشوه دخم اورونه، تودوه ساړه جامونه
چې دا يخې شپې يونسي، سور ارمان له ارمانجنه
چې دميو په مستى كې داجهان لمبه لمبه شي
چې دسرو گلو په سين كې دافضا شي سره بخونه
چې دسر له سودا خلاص شي سودايي دتوروزلفو

چې د عشق په سوي اخته کا دمطرب سينه دننه
گوندي نوي کړي تارونه د زاړه رباب په ستوني
گوندي سر کړي په نغمو کې يوه نوې ازموينه

بلخ ۱۲۰۲ر ۱۳۵۴

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**